

Ἐνέκτισσε χεῖρα καὶ νοῦν. . . Αἱ! τὸ ψῦχος αὐτοῦ τοῦ θανάτου
 Πάντες οἱ ζῶντες θνητοὶ θά ἰδῶμεν, χωρὶς νὰ εἰπῶμεν
 Ποῖον τὸ ἄλγος αὐτοῦ. . . — Μεθ' ἡμέρας δ' ὄκτω, καὶ ὁ γέρον.
 Δάμπρος, νοσήσας δεινῶς, εἰς μονὰς τοῦ Κυρίου ἀπέπτη
 Κράζων μὲ ἄλγος ψυχῆς τὰ ὀνόματα Ἀννης καὶ Φλώρου,
 Κ' εἰς τοὺς πατέρας πικρὰν ἐμπειήσας καὶ ὄφρατον λύπην. —

ΤΕΛΟΣ.

Η ΑΔΕΛΦΙΚΗ ΑΓΑΠΗ.

—ο—

Ἐν τῷ διαλλάσσοντι τῆς γνώμης καὶ αἱ
 διαφοραὶ τῶν ἔργων καθίστανται.

Θουκυδίδης.

« Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἡ
 Ἐκκλησία μόνη, μεταξὺ τῶν ἐρειπίων τῆς γενικῆς
 καταστροφῆς, διεπώθη ἀβλαβῆς καὶ ἀκεραία· οἱ
 νικητὴς πρὸς τὴν Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν ἔ-
 τεινον καὶ τὰ βλέμματα καὶ τὰς καρδίας· εἶδεν
 ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία περὶ ἑαυτὴν καὶ ὑφ' ἑαυ-
 τὴν ἡνωμένας ὅλας τὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους, καὶ
 προσέλαβε χαρακτῆρα πολιτικόν, ὥστε ἀπὸ τὰς
 πρώτας τῆς κατακτῆσεως ἡμέρας ἡ Μεγάλη Ἐκ-
 κλησία εὐρέθη θρησκευτικὴ καὶ πολιτικὴ κεφαλὴ
 τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ὀρθοδόξων, πηγὴ τοῦ ἡθικοῦ
 βίου των, κέντρον ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ δέδου-
 λωμένου χριστιανικοῦ πληρώματος, καὶ ὁ Πατρι-
 ἀρχης ὠνομάσθη ἐθνάρχης. » Τὰς ἀληθείας ταύ-
 τας ἀπρὸςδοκῆτως ἀνέγνωμεν ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ
 Ἑλληνισμοῦ ἢ Ῥωτισμοῦ (α), καὶ ταύτων τὴν ἀνά-
 πτυξιν ἐπιχειροῦμεν ἡδὴ.

Ὦντως μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτο-
 κρατορίας κέντρον ὅλων τῶν δυνάμεων τῶν δεδου-
 λωμένων Ὀρθοδόξων ἡ Μεγάλη κατέστη Ἐκκλησία,
 καὶ τοὺς πιστοὺς ὁ ἱερὸς διεῖπε Κλῆρος ἀρωγούς
 ἔχων καὶ συναντιλήπτορας τοὺς ἀκρέμοντας τοῦ ὅλου
 πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, λέγω τοὺς διδασκά-
 λους, τοὺς ἐμπόρους, τοὺς κατ' ἐπαρχίας προκρί-
 τους, ἰδίᾳ δὲ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει προὔχον-
 τας τοῦ γένους, οἵτινες διὰ τῆς ἐπιρροῆς αὐτῶν
 παρὰ τοῖς κρατοῦσιν Ὀθωμανοῖς, πολλὰ ἐθνικὰ
 ἐπὶ τέσσαρας διεπράξαντο αἰῶνας.

Οὐδεμία ὑπῆρχε τότε προνομιούχων τάξις· οὐδ'
 αὐτοὶ οἱ προὔχοντες τοῦ γένους ἐκαυχῶντο ἢ ἐπὶ
 ἰθαγενείᾳ, ἢ ἐπὶ κατὰ κληρονομίαν εὐγενείᾳ· ἐκ
 Χίου κατήγετο ὁ ἐξ Ἀπορρήτων, ἐκ Τραπεζοῦντος
 οἱ Μουροῦζαι καὶ οἱ Ὑψηλάνται, ἐξ Ἀγράφων οἱ
 Καρατζάδες, ἐξ Ἑπείρου οἱ Γρίκαι, οἱ Χαντζε-
 ρίδες καὶ οἱ Σούτσοι, ἐκ Μυκόνου ὁ Μαυρογένης, ἐκ
 Θεσσαλομαγνησίας Δημήτριος ὁ Σχινᾶς, ἐκ Θεσσα-
 λονίκης οἱ Ἀργυρόπουλοι, ἐκ Μεσποταμίας ὁ Ἀ-

ριστάρχης· καὶ καθιστάμενοι διερμηνεῖς τῆς Ὑψη-
 λῆς Πύλης, ἢ Ἠγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολ-
 δαυίας, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν προσελάμβανον,
 οὐδὲν διαστέλλοντες, τοὺς ἐκ τῶν λογίων ἱκανότε-
 ρους Κωνσταντινουπολίτας, ἢ Ἠπειρώτας, ἢ νησιώ-
 τας, οἵτινες, προϊόντες τοῦ χρόνου περιφανεῖς κα-
 θιστάμενοι, προὔχοντες τοῦ γένους ἀνεδεικνύοντο·
 ὥστε καὶ οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις προκρίτοι, καὶ οἱ
 προὔχοντες τοῦ γένους, καὶ οἱ διδάσκαλοι, καὶ οἱ ἐμ-
 ποροὶ ἐκ τῶν σπλάγχχνων τοῦ λαοῦ διὰ μόνης τῆς
 ἱκανότητος ἀνεφύοντο· καὶ ἅπαντες οὗτοι, ἔχοντες
 ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἐπίτης ἐκ τῶν σπλάγχχνων τοῦ
 λαοῦ προκύπτοντα ἱερὸν Κλῆρον, ἐν ἀδελφικῇ ἀ-
 γάπῃ μετ' αὐτοῦ πρὸς διατήρησιν τοῦ ἐθνικοῦ συν-
 επραττον διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀμύωνος καὶ ἀπὸ
 τῆς διδασκαλικῆς καθέδρας λαοσίῳ διδασκαλίας,
 διὰ τῆς ἀνεγέρσεως σχολείων, νοσοκομείων, γηρο-
 κομείων, διὰ τῆς ἐκδόσεως βιβλίων, διὰ τῆς συν-
 τηρήσεως τῶν εὐαγίων μοναστηρίων, διὰ τῆς ἐπι-
 σκευῆς καὶ οἰκοδομῆς ἱερῶν ναῶν.

Ἀνευρόντες τὸν ὡς ἐκ τῆς καταγωγῆς κοινὸν χα-
 ρακτῆρα τῶν προὔχοντων, τῶν διδασκάλων, τῶν ἐμ-
 πόρων, ἐρευνήσωμεν ἰδίᾳ ἢ ἰη ἐκάστην τῶν τριῶν
 τούτων κοινωνικῶν τάξεων.

Οἱ προὔχοντες τοῦ γένους συνεχῶς διεσέροντο
 καὶ κατέτρεχον ἀλλήλους ἐπὶ τοῖς πολιτικοῖς πρά-
 γματιν· ἀλλ' ὅμως, ὅσας ἦν λόγος περὶ ἐθνικοῦ
 ἔργου, ἢ περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, συνησπί-
 ζοντο καὶ πάντα πόνον καὶ πάντα κίνδυνον ἡδέως
 ὑποδεχόμενοι, ἡμιλλῶντο περὶ τὰ καλὰ, τῷ συνδέ-
 σμῳ τῆς ἀγάπης συνδεδεμένοι καὶ μετ' ἀλλήλων καὶ
 μετὰ τῶν Μητροπολιτῶν διὰ δὲ προχειρίσεως καὶ
 χειροθεσίας ἐξοικειούμενοι μετὰ τοῦ Παναγιωτάτου
 ἐπ' αἰσίσις, « τῇ γὰρ δρυὶ οἱ βάλανοι κόσμος, » ἐν
 κατοχῇ ἦσαν τῶν ὁρφικίων τῆς Λύλῆς αὐτοῦ, καὶ
 διετέλουν ὁ μὲν μέγας Λογοθέτης, ὁ δὲ μέγας Ῥήτωρ,
 ὁ δὲ μέγας Σκευοφύλαξ, ὁ δὲ μέγας Χαρτοφύλαξ,
 ὁ δὲ ἑτερόν τι· οὕτω δὲ συνδιασκεπτόμενοι ἐν τοῖς
 Πατριαρχείοις μετὰ τοῦ Παναγιωτάτου καὶ μετὰ
 τῶν Ἀγίων Γερόντων, καὶ διὰ τε τὴν ὁμολογουμέ-
 νην πολυπειρίαν καὶ διὰ τὴν μετὰ τῶν κρατούντων
 σχέσιν αὐτῶν, προσκαλούμενοι πολλάκις, γνώμην
 συνοδικῶς ἐξέφερον ἐπὶ τε τοῖς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν
 καὶ ἐπὶ τοῖς εἰς τὸ γένος ἀφορῶσιν, ὡς καὶ κατὰ
 τὴν ἐν ἀγία Σοφίᾳ ὑστάτην Σύνοδον, προκαθη-
 μένων τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν τῆς Ὀρθοδοξίας,
 καὶ συνεδριαζόντων πλείστων Μητροπολιτῶν, πα-

(α) Ἰδε σελ. προλόγου μγ'.

ρῆσαν καὶ Γεώργιος ὁ μέγας Σκευοφύλαξ, καὶ Νικόλαος ὁ μέγας Χαρτοφύλαξ, καὶ Κοσμᾶς ὁ μέγας Ἐκκλησιάρχης καὶ Δικαιοφύλαξ, καὶ πάντες οἱ λοιποὶ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας κληρικοὶ (α).

Ἵπῃζαν τοίνυν οἱ προὔχοντες ὑπέρμαχοι τῆς Ἐκκλησίας καὶ προστάται τοῦ γένους. Διὸ καὶ τὰς Ἡγεμονικὰς ἐμπιστευόμενοι καθέδρας, καὶ παρὰ τοῦ Παναγιωτάτου λαμβάνοντες τὴν εὐλογίαν, καὶ τῆς ἐπ' Ὀρθοδοξίᾳ Ἐκκλησιαστικῆς ἀναγορεύσεως πανδήμως καταξιούμενοι, καὶ ἐν εὐχαῖς ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὀρθοδόξων προπεμπόμενοι, οὐ διελίπον σχολεῖα ἀνεγείροντες, λογίους μεγίσταις τιμαῖς περιέποντες, βιβλία τύποις ἐκδιδόντες καὶ δωρεὰν ταῦτα διανέμοντας, τὰ ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις μοναστήρια τῶν Πατριαρχικῶν θρόνων Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, τὰ τοῦ ὄρους Σινᾶ, καὶ τὰ τοῦ Ἀθῶνος ἡγεμονικῶς ὄντως προστατεύοντες καὶ δι' αὐτοὺς ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας τὰ μὲν Ἑλληνικὰ γράμματα διεδίδοντο εἰς τὴν Δακίαν, τὰ δὲ Δακικὰ χρήματα μετεδίδοντο τοῖς ἡμετέροις ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ καὶ πόθῳ διαπύρῳ τῆς ἐνότητος τῶν πιστῶν.

Τοιοῦτοι ἦσαν τῇ τε καταγωγῇ καὶ τῇ πολιτείᾳ οἱ εἰς τὴν τότε ἀνωτάτην πολιτικὴν περιωπὴν ἀναγόμενοι προὔχοντες τοῦ γένους. Τινὲς δ' αὐτῶν ἀπὸ ἱερατικοῦ εἰς ἱερατικὸν βαθμὸν προχειρίζομενοι, ἐπίσης διέπρεψαν, καὶ Πατριάρχαι διετέλεσαν, ἐκ μὲν Καρατζάδων ὁ Ἰωαννίκιος, ἐκ δὲ Χαντζερίδων Σαμουήλ, ὃν Βιζάντιον λέγει ἐξελληνίζων τὴν λέξιν Φαναριώτης, ὁ γλαφυρὸς Φαρμακίδης. Ἱερεμίας δὲ ὁ Χαλκηδόνος ἐκ Μαυροκορδαίων κατήγετο, καὶ Διονύσιος ὁ Ἐφέσου ἐκ Καλλιαρχῶν.

Ζηλωταὶ τοίνυν καλῶν ἔργων ὄντες οἱ αἰοίδιμοι διήλθον, τῇ Ἐκκλησίᾳ μετ' εὐσεβείας ὑπηρετοῦντες καὶ τὸ γένος μετὰ πατριωτισμοῦ εὐεργετοῦντες. Διὰ δὲ τοῦτο οἱ ἀπὸ ἀλώσεως εἰς τὸ πέραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐμφωλεύοντες Λατῖνοι, ἐμίσουν καὶ κατέτρεχον τοὺς ὑπὲρ τοῦ Ὀρθοδόξου πληρώματος μοχθοῦντας, καὶ ἀγενῶς μετὰ τὸ 1821 ἔτος, δρυὸς περὶ τῆς ξυλευόμενοι, πολλὰ κατ' αὐτῶν διά τινος δυτικοῦ Τζαλῶνι ἐξήμεσαν. Διήγε δὲ τότε ἐν Παρισίοις ἀνὴρ ὁμογενὴς ἄκρος ἐν φιλολογίᾳ· οὗτος δυσμενῶς διέκειτο πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει προὔχοντας διὰ τὰς Κωμωδίας Ἰακώβου τοῦ Ρίζου· ὅθεν προθύμως τὰ παρὰ τοῦ Τζαλῶνι διαβεβαιούμενα παρεδέξατο, καὶ κατὰ τῶν συμπολιτῶν τοῦ Ρίζου πολλὰ καὶ εἶπε, καὶ ἔγραψε· τοῦτου τὰ γνώματεύματα διὰ στόματος φέρονται ἕως τῆς σήμερον διὰ τὸ κύρος τῶν λόγων τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου.

Αὕτη ἐστὶν ἐν εἰλικρινείᾳ ἡ περὶ τῶν προὔχοντων τοῦ γένους ἡμετέρα κρίσις.

Οἱ διδάτκαλοι ἐδίδασκον μετ' ἀκαμάτου ζήλου ἐκάστοτε ἀπὸ πρωίας μέχρις ἑσπέρας, τάξεως μαθητῶν τὰς ἐν ἐτέρῃ διαδεχομένης, καὶ συνέγραφον

διανυκτερεύοντες κατὰ τὰς ὥρας τῆς μελέτης καὶ τῆς ἀναπαύσεως τῶν μαθητῶν· οἱ πλείστοι δ' αὐτῶν, κληρικοὶ τυγχάνοντες, ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐδίδασκον ἄμβωνος κατὰ τὰς Κυριακάς καὶ τὰς λοιπὰς ἑορτάς· τινὲς δ' αὐτῶν καὶ εἰς Μητροπολίτας προεχειρίζοντο, ἀναγόμενοι εἰς μείζονα περιωπὴν πρὸς κοινοτέραν ὠφέλειαν τοῦ λαοῦ, καὶ τούτων ἀναφέρω μόνον, ὅσους ἐγνώρισα, Δωρόθεον τὸν Ἀδριανουπόλεως, Χρῦσανθον τὸν Σερρών, Πλάτωνα τὸν Χίου, Ἰλαρίωνα τὸν Τουρνόδου, Εὐγένιον τὸν Ἀγχιάλου, Ματθαῖον τὸν Νικαίας, Χρῦσανθον τὸν Δυρραχίου, Σαμουήλ τὸν Μεσημβρίας.

Τοιοῦτους ἐγνώμεν τοὺς διδασκάλους ἡμῶν οἱ πρὸ τοῦ 1821 ἔτους σπουδάσαντες· οἱ δὲ νεώτεροι ἀναπολήτατε τοὺς ἐρ' ὑμῶν ἀποβιώσαντας, Γρηγόριον τὸν Κωνσταντᾶ, Νεόφυτον τὸν Δούκα, Νεόφυτον τὸν Βάμβα, καὶ τὸν ἐσχάτως κατολισθήσαντα Θεόφιλον τὸν Καίρην· οἱ δὲ καὶ τούτων νεώτεροι ἐμβλέψατε εἰς τοὺς ὀλίγους ἐτι ζῶντας ἐκ τῆς ὄντως ἐλλογίμου χορείας τῶν γεραρῶν ἐκείνων διδασκάλων, καὶ οἱ πάντες ὁμολογήτωμεν ἀδιστακτως, ὅτι οἱ τότε διδάτκαλοι ἀδιαλείπτως εἰργάζοντο ἐπὶ μικροῖς λήμμασι, καὶ ὅτι ὑπὸ προστατῇ καὶ κηδεμονίᾳ τῷ Παναγιωτάτῳ, στεφανούμενοι καὶ τῇ ἀγάπῃ τῶν ἁγίων Γερόντων καὶ τῶν προὔχοντων τοῦ γένους, τὰς διδασκαλικὰς κατεῖχον ἐκεῖνοι καθέδρας, εἰς τε τὴν Κωνσταντινουπόλιν, καὶ εἰς τὴν Σμύρνην, καὶ εἰς τὰ Ἰωάννινα, καὶ εἰς τὴν Χίον, καὶ εἰς τὸ Βουκορέστιον, καὶ εἰς τὸ Ἰάτιον, καὶ ἄλλαχού πολλαχού.

Τὰ σχολεῖα ταῦτα, τὰ τότε παρ' ἡμῖν ἦσαν Γυμνάσια· ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ ἕτεροι δύο τάξεις σχολείων κατωτέρων, α) ἐντὸς τῆς περιοχῆς ἐλάστης ἐνοριακῆς Ἐκκλησίας σχολεῖον ἦν τότε, ὅπου ὁ Ἐφημέριος τὰ κοινὰ ἐδίδασκε γράμματα, ἐξ οὗ συνώνυμοι κατέστησαν αἱ λέξεις Δάσκαλος καὶ Ἱερεὺς· β) ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς κωμοπόλεσιν ὑπῆρχε καὶ σχολεῖον, εἰς ὃ μετέβαινον οἱ τὰ κοινὰ γράμματα δεδιδαγμένοι παῖδες, καὶ παρεδίδοντο τὴν γραμματικὴν, καὶ διαφόρων Ἑλλήνων συγγραφέων χωρία, καὶ λόγους τῶν Ἀγίων Πατέρων, ἐξασκούμενοι καὶ εἰς τὴν θεματογραφίαν· ἐκεῖ ἐδίδασκοντο τὰ γραμματικά, καὶ ταῦτα Ἑλληνικὰ ἐλέγοντο σχολεῖα. Ὑπῆρχον δὲ σχολεῖα καὶ ἐν τισὶ τῶν Σταυροπηγίων Μοναστηρίων, ὥς ποτε τὸ περιώνυμον τοῦ ἁγίου Ὄρους, καὶ τὸ ἐν τῷ κατὰ Πάτριον Μοναστηρίῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὅπερ συνετηρεῖτο ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συντεχνίας τῶν μηλωτοῦράφων (γουναραδίων).

Τοιοῦτος ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας ὑπῆρξεν ὁ ὀργανισμὸς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἐπιτηρούντων μὲν καὶ συναντιλαμβανομένων τοῦ τε ἱεροῦ κλήρου καὶ τῶν κατ' ἐπαρχίας προκρίτων καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει προὔχοντων, συντελούντων δὲ ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ τῶν ἀπανταχοῦ ὁμογενῶν, μάλιστα δὲ τῶν πλουσιῶν.

Οἱ ἔμποροι, ὧν οἱ πλουσιώτεροι ἐν Ῥωσσίᾳ, καὶ μάλιστα ἐν Μόσχᾳ καὶ Κιέβῳ καὶ Ὀδυσσῶ καὶ ἐν

(α) Ἰδὲ Φαρμακ. Διπλ. σελ. 177.

Πιερρουπόλει διέμενον, ἐμπορευόμενοι καὶ πλουτοῦν-
τες, *δαπάνη φιλοτίμῳ* τὰ συγγράμματα τῶν διδα-
σκαλῶν, ἐγκρινούσης τῆς Ἐκκλησίας, τύποις ἐξέδι-
δον, *δαπάνη φιλοτίμῳ* Σχολεῖα, νοσοκομεῖα, γηρο-
κομεῖα ἐπιοικοδοτοῦν καὶ ἀνέγειρον, *δαπάνη φιλο-
τίμῳ* τοὺς ναοὺς ἀναστήμασι κατεκότμου, *δαπάνη
φιλοτίμῳ* ὑποτρόφους μαθητὰς συνετήρουν· καὶ οἱ
ἀγαθοεργοὶ οὗτοι ἄνδρες μόνην ἀμοιβὴν τούτων πάν-
των ἀπολαμβάνοντες ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ τὴν προση-
γορίαν, οἱ φιλογενέστατοι Ζωσιμαδαί, οἱ φιλογε-
νέστατοι Καλιῶναι, οἱ φιλογενέστατοι Ηικρο-
ῶναι, ἀνταπήντων διπλασιάζοντες καὶ τριπλασιάζ-
οντες τὰς ἀγαθοεργίας, τὰς μεγαλοδωρίας, τὰς εὐ-
εργεσίας αὐτῶν, καὶ λέγοντες, μακάριόν ἐστι διδά-
σκειν *μᾶλλον ἢ λαμβάνειν*· καὶ μυστηριωδῶς τῆς
φωνῆς τοῦ Κυρίου ἤκουον, εὖ δοῦτε ἀγαθὲ καὶ
πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἢς πιστὸς ἐπὶ πολλῶν σε κατα-
στήσω, καὶ ἅμα τὰ ταμεῖα αὐτῶν ἐκκενούμενα ὑπὲρ
τῶν ἀδελφῶν, ἐπληροῦντο πάλιν.

Οὕτως ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ συνειργάζοντο, οἱ μὲν
διὰ τῆς παιδείας, οἱ δὲ διὰ τῆς πολιτικῆς αὐτῶν
συνέσεως, οἱ δὲ διὰ τῶν χρημάτων, καὶ τὸν λαὸν
ἐπαιδαγωγῶν, διδάσκοντες αὐτὸν τὴν λαοσῶον ἀ-
δελφικὴν ἀγάπην. Ὅθεν οἱ πάντες καὶ συναντῶμε-
νοι, καὶ διὰ γραμμάτων φιλοφρόνως ἀδελφοὺς καὶ
ἀδελφὰς ἀλλήλους προσηγόρευον, τὰ δὲ νῦν ἐν χρή-
σει, Κύριε καὶ Κυρία κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν τύπον
Monsieur, Madame, ἄγνωστα ἦσαν τότε. Πάντων
δὲ τῶν πιστῶν, ἀδελφῶν καλουμένων, οἱ κατὰ σάρκα
ἀδελφοί, αὐτάδελφοι καὶ αὐταδέλφαι ὠνυμάζοντο.

Ἐν δὲ τοιαύτῃ θαυμασίᾳ ἀδελφότητι συνδιατῶμε-
νοι, οὐδένας ἐκρυπτον τότε τὸ τάλαντον, οὐδένας διεκιν-
δύνευσαν ἀκοῦσαι ποτὲ, ἃ δὲ ἡτοίμασας τίτι ἐσται·
οἱ ἐκ τοῦ Κλήρου, τύπος καὶ ὑπογραμμὸς σεμνότητος
βίου καὶ διδάσκαλοι τῆς εὐσεβείας καθίσταντο, τὰ λο-
γικὰ τοῦ Χριστοῦ πρόβατα εἰς νομὰς σωτηρίους ἰ-
θύοντες· οἱ διδάσκαλοι, οὐδὲν τῶν πατρίων διδασ-
μάτων παραλείποντες, καὶ τῆς θύραθεν παιδείας οὐκ
ἀρεῦστους τοὺς μαθητὰς αὐτῶν ἀξιῶντες εἶναι, καὶ
ταύτης αὐτοῖς μετεδίδουν· οἱ πλούσιοι, τὰ ταμεῖα
αὐτῶν ἐξεκένουν πρὸς ἐκδοσιν βιβλίων, πρὸς ἀνέγε-
ρσιν καὶ συντήρησιν ναῶν, σχολείων, νοσοκομείων,
γηροκομείων, καὶ διὰ τῆς συμπράξεως τῶν λογάδιων
τοῦ ἔθνους « ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία συνῆπτεν ἡμᾶς »
ὡς ἀδελφοὺς ἐπὶ τῶν τεσσάρων αἰώνων τῶν πα-
ντοκράτωρ τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ μᾶς ἐπαρηγόρει με-
τὰ ἐλπίδας γλυκειᾶς μέλλοντος καλλιτέρου, « ὡς
Πατριάρχαι ὁμολογοῦσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἄρτι Φαρ-
μακίδου τὸν ἀντίτομον παραρράσαντες (α)

Τίς ἡμῶν ἀγνοεῖ τοὺς πόνους καὶ μόχθους τοῦ
ἱεροῦ Κλήρου, ὅστις ἐκ μικρῶν ἀφορμῶν τὴν ἐνότητα
καὶ τῆς πίστεως καὶ τοῦ γένους συνετήρει; Τίς ἡ-
μῶν ἀγνοεῖ τὰς ὑπὲρ Ἐκκλησιῶν, καὶ Μοναστηρίων,
καὶ Νοσοκομείων, καὶ σχολείων προσπάθειας τῶν
προϋχόντων τοῦ γένους, καὶ μάλιστα τοὺς ἀγῶνας

αὐτῶν ἐπὶ τῶν κατὰ τοῦ Ἁγίου Τάφου ἀλλεπαλλή-
λων ἐπιδρομῶν τῶν Λατίνων καὶ τῶν Ἀρμενίων; Τίς
ἡμῶν ἀγνοεῖ τὰ τῶν ἐμπόρων δωρήματα καὶ κλη-
ροδοτήματα εἰς τε ναοὺς, καὶ εἰς σχολεῖα, καὶ εἰς
παντὸς εἶδους ἀγαθοεργὰ καταστήματα; Τίς ἡμῶν
ἀγνοεῖ τοὺς ἰδρωτάς τῶν φιλομούσων διδασκάλων
τοῦ γένους; Οὐδεὶς. Καὶ πάντες ὁμολογήσωμεν ἐν
πεποιθήσει, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν, κατηρτισμένοι ἐν
τῷ αὐτῷ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ, συνεκράτουν
τοὺς πάντας, διδάσκοντες αὐτοὺς εὖ αὐτὸ φρο-
νεῖν εἰς ἀλλήλους, καὶ τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλ-
λήλους φιλοστόργους αὐτοὺς καθιστῶντες· καὶ οἱ
πολλοὶ ἐν σῶμα ἦσαν, ὁ δὲ καθείς ἀλλήλων
μέλη, καὶ ἐν πλατὶ καρδίας σαρκίνας, καὶ οὐκ
ἐν πλατὶ λιθίναις ἐνεγέγραπτο ἐπὶ τέσσαρας ὁ-
λους αἰῶνας ΠΙΣΤΙΣ, ΠΑΤΡΙΣ.

Τοιοῦτους κατέλαβεν ἡμᾶς ἡ ἡμέρα τῆς ἐθνεγε-
σίας, ὅτε ὁ Κλήρος, οἱ πρῶκριτοι, οἱ προϋχόντες τοῦ
γένους, οἱ διδάσκαλοι, οἱ ἔμπροι, μιᾷ φωνῇ ἀνέ-
κραζαν ΠΙΣΤΙΣ, ΠΑΤΡΙΣ.

Πρὸς τὸ σύνθημα τοῦτο ἅπας ὁ περιούσιος λαὸς
ἀνέστη, οἱ πάντες προσέφερον, ὁ μὲν ὄπλον, ὁ δὲ σῖ-
τον, ὁ δὲ ἀργύριον, ὁ δὲ νομισματῶν, ὁ δὲ βραχίονας
στιβαροῦς, καὶ ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μετεδίδου τῷ
μὴ ἔχοντι· οἱ δὲ πλουσιώτεροι, Βαρδάκαι, καὶ Βό-
ζοι, καὶ Μάνθοι Ριζάρει (καὶ οὗτοι ἐκ Ρωσίας), καὶ
περὶ τοῦ μέλλοντος προνοοῦντες, καὶ κατ' αὐτὸν
ἔτι τὸν ἀγῶνα προσδιώριζον τὰς οὐσίας αὐτῶν εἰς
τὴν μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος ἀνέγερσιν σχολείων.

Τοιαῦτα τὰ καθ' ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι
τῆς ὑπὲρ ἡμῶν συνθήκης τοῦ Λονδίνου. Τότε μερίς
τις Ἑλληνικῆς γῆς ἐλευθέρα Ἑλλάς ἀνηγορεύθη
ἀπὸ τῆς δουλείας Ἑλλάδος δικαίῳ καὶ πράγματι
ἀποχωρισθεῖσα· δικαίῳ, διὰ τοῦ ἐν Λονδίῳ συμ-
βουλίου, πράγματι, διὰ τῆς ἀντιδουλείας. Τότε τὰ
πάντα ἐπὶ τὸ δυτικώτερον ὀργανίσθησαν προβεβύ-
μνων τῶν πατρίων, ὡς ἀπηργασμένων, ἀνατρα-
πέντων, ὅθεν πᾶς σύνδεσμος πολιτικὸς μετὰ τῶν
δεδουλωμένων ἔτι Ἑλλήνων ἀπεκόπη, καὶ ἐνομοθε-
τήθησαν τὰ αὐτὰ ἐπὶ τῇ πολιτογραφίᾳ Ἀφρικα-
νοῦ καὶ Σμυρναίου, Ἀμερικανοῦ καὶ Κωνσταντι-
νουπόλεως, Ἰσπανδοῦ καὶ Κυδωνιέως, καὶ οἱ ὁμό-
δοξοι, οἱ ὁμόγλωσσοι, οἱ ἀμφιθαλεῖς ἀδελφοὶ τῶν
Ἑλλήνων, οἱ χθὲς συνηνωμένοι εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ
συναριστεύσαντες, ἔπειτα δὲ ἐκτὸς μέιναντες τοῦ
κράτους καὶ μυρία κακὰ παθόντες, ἀλλοθρήσκους καὶ
ἀλλογλώσσους καὶ ἀλλοφύλους πολιτικῶς ἀφωμοιώ-
θησαν, καὶ τότε πρῶτον διεσπάσθη διὰ τοῦ ἐπιστη-
μοτέρου τρόπου ἡ ἐν ἀλλήλοις ἀδελφικὴ ἀγάπη
Ἑλλήνων πρὸς Ἑλληνας, Ὀρθοδόξων πρὸς Ὀρθοδό-
ξους· βαβαὶ τῆς ἀνομίας!

Σπουδαιότατον δὲ καὶ τὸ ἐξῆς· ἀναιδέτως ἡ
Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀποσπᾶται ἀπὸ τῶν ἀγα-
λῶν τῆς μητρὸς αὐτῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ὁ
σύνδεσμος τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν βεβαίως
διαρρήγνυται! Εἰδ' οὕτω τὰ ἐν Ἑλλάδι μοναστή-
ρια, ἀνευ καὶ τῆς διαστολῆς σταυροπηγίων, ἢ ἐπαρ-

(*) Ἰδεῖ Ἑλλ. ἢ Ρωσισμ. πρόλογον σελ. 45'.

γιακῶν, ἡ τοῦλάχιστον μετοχίων τοῦ ἁγίου Τάφου, ἡ τοῦ ὁρους Σινᾶ, ἡ τοῦ ἁγίου Ὄρους, καταργηθέντα δημεύονται, καὶ πρὸς τοῖς ἱεροῖς σκεύεσι καὶ τοῖς ποιμνίοις, καὶ 5646 στρέμματα ἐκ τῶν μοναστηριακῶν γαιῶν πρὸς κοινὸν δημοπρατοῦνται ἡνδάλον· οἱ δὲ ἐνοριακοὶ Ναοὶ δημοτικὴ περιουσία κηρύττονται, καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν ὑπὲρ τῶν δῆμων δημεύονται· βαβαὶ τῆς ἱεροσουλίας!

Τούτων δὲ γενομένων, ἀνεστάλη ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη τῶν Ἑλλήνων μὴ Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Ἑλληνας Ἑλληνας; Οὐδαμῶς. Ἀλλ' οὗτοι προγαφέντες, οὐ διέλειπον πρὸς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης ἀτενίζοντες, ὡς πρὸς ἐστίαν τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ· αἱ χεῖρες αὐτῶν ἐκ βάθρων ἀνήγειραν τὸ ἀστεροσκοπεῖον, τὸ παρθεναγωγεῖον, τὸ νοσοκομεῖον, τὸ φροντιστήριον τῶν ἱερέων· αἱ χεῖρες αὐτῶν παμπόλλους ἔφερον λίθους πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν ναῶν τῆς καθέδρας τῆς Ἑλλάδος· αἱ χεῖρες αὐτῶν ἀπέθεντο, ὡς εἰς βωμὸν, πολλὰ βιβλία εἰς τὴν δημοσίαν βιβλιοθήκην, πολλὰ νομίσματα ἐν τῇ νομισματικῇ συλλογῇ.

Ταῦτα δὲ φιλοστόργως καὶ μετὰ ζήλου πατριωτικοῦ διακαοῦς πράξαντες, προεπηλαχίσθησαν, οἱ ἐλευθεριοὶ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐθνικῇ συνελεύσει τῆς Γεπτεμβρίου. . . ! Τέλος διὰ τὰ ἐν τῇ ἐθνικῇ συνελεύσει Ὀρθοδόξως θεσπισθέντα ἀπευθύνεται ἡ κυβέρνησις μετὰ ἔτη δέκα καὶ ἑπτὰ πρὸς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν· αὕτη φιλοφρόνως ἀναγορεύει αὐτοκέφαλον τὴν ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίαν, καὶ ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμὸν ποιεῖται μεθ' ἡμῶν, τὸ μεσούτοιχον τοῦ γραμμῶν διαλέλυσται ἀνακράζουσα, καὶ πρὸς ὅλον τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας ἐσπευσμένως διατρανοῦσα τὸ, εἰπομεν ἀδελφοὶ καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς· καὶ ἅμα μετ' ἀγαλλιάσεως καὶ ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ αἱ κατὰ κλίματα Ἐκκλησίαι τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμὸν μεθ' ἡμῶν ἐποιήσαντο. Ἀλλ' ὁ ἡμέτερος Φαρμακίδης, ἐλευθερώτερον, σφοδρότερον, αὐστηρότερον, τολμηρότερον 600 ὅλας γράφει σελίδας, συνόδους καὶ πατέρας ἐξυβρίζει, κανόνας καὶ παραδόσεις διακωμῶδεϊ, ζῶντας καὶ τεθνεώτας ἀπειλεῖ, καὶ ὑπεραπολογούμενος λέγει ὅτι τοιοῦτος ἐπλάσθη ἐκ φύσεως· διὰ δὲ Κορυθαντιῶντας καὶ Δαιμονῶντας δευτέρα ἐκδοσις τοῦ καταστατικοῦ τοῦ 1833 ἔτους τὸν συνοδικὸν ἀντικαθιστᾷ τόμον.!

Ταῦτα πάντα ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία καὶ ὑπέμεινε καὶ ὑπομένει εἰσέτι μετὰ πραότητος καὶ εὐαγγελικῆς ἀνοχῆς, ἀπεκδεχομένη τὴν ὥραν καθ' ἣν θύσασα τὸν μόσχον τὸν υἱοεικότον συνευφρανθήσεται μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπὶ τὸν τέλος τὰ κατὰ τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν· ἐπειδὴ δὲ ὁ χαρακτήρ τοῦ κινήματος παραξηγήθη, παρεχθαίνοντες μικρὸν τοῦ λόγου, ἐπιχειροῦμεν τὴν ἐρευναν τῆς αἰτίας τοῦ κινήματος.

Ἐσυκοφαντήθημεν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ Ῥωσισμῷ κατὰ τὸ 1821 ἔτος, οὐδὲν λοιπὸν παράδοξον, τὸ καὶ αὖθις ἐπὶ τῷ αὐτῷ κατηγορεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτε μάλι-

στα τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἤραμεν, ἅμα ἡ Ῥωσσία ἐμπόλεμος πρὸς τὴν Τουρκίαν κατέστη.

Ἀλλ' οἱ τὰ τοιαῦτα καθ' ἡμῶν γράφοντες εἶπατε ἡμῖν πῶς οὐκ ἐπὶ Γαλλισμῷ κατηγορήσατε τοὺς Βέλγους, ὅτε οὗτοι, εὐνομούμενοι μάλιστα, καὶ ὑπὸ Χριστιανὸν Ἡγεμόνα τελοῦντες, ἤσαν τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Ὀλλανδῶν ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς μεταπολιτεύσεως; Ἀλλὰ λέγετε, ὅτι οἱ Ἡπειρώται καὶ οἱ Θεσσαλοὶ ὁμόδοξοι εἰσὶ τοῖς Ῥώσοις, καὶ διὰ τοῦτο Ῥωσίζουσιν· ἀλλ' οὐκ εἰσὶ καὶ οἱ Βέλγοι ὁμόδοξοι τοῖς Γάλλοις; διὰ τί καὶ οὗτοι οὐ Γαλλίζουσι, καὶ μάλιστα ὁμόγλωσσοι τοῖς Γάλλοις ὄντες;

Φίλιππος ὁ προτελευταῖος Μακεδόνων βασιλεὺς, ὅτε γραμματυφόρος παρὴν διασαφῶν, ὅτι λείπονται Ῥωμαῖοι μάχῃ μεγάλῃ, καὶ κρατεῖ τῶν ὑπαίθρων Ἀντίβας, πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς ἔγνω ἀπορρίψαι τὴν ταχίστην πόλεμον, καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πραγμάτων ἀντέχεσθαι· καὶ ἅμα τὴν εἰς Ἰταλίαν διενεοῖτο διάβασιν, ἀρχὴν εἶναι ταύτην τῆς ὑπὲρ τῶν ὅλων ἐπιβολῆς· λέγων καὶ τὸν καιρὸν εἶναι τῇν ἐπτακίχτων Ῥωμαίων. Ταῦτα ἱστορήσας Πολύβιος, οὐ προσέθετο, ὅτι Φίλιππος τὰ τῶν Καρχηδονίων ἐφρόνει, καὶ οὐδὲ κἂν ὑπόνοιαν ἔσχε τοῦ τοιούτου ὁ τῶν ἱστορικῶν κριτικώτατος. Καὶ ὑμεῖς δὲ ὁμολογεῖτε, πέπεισμαι, ὅτι ὁ Φίλιππος ἐπιλίπιζε, λέγων τὸν καιρὸν εἶναι τῇν, ὅτι οἱ Βέλγοι ἐδὲλγιζον, λέγοντες τὸν καιρὸν εἶναι τῇν· διὰ τί λοιπὸν οὐχὶ καὶ οἱ Ἡπειρώται καὶ οἱ Θεσσαλοὶ ἐλλήνιζον, λέγοντες τὸν καιρὸν εἶναι τῇν; Διὰ τί ἀπαρνείσθε ἡμῖν τοῖς ἀπογόνους τῶν θεμένων τὴν φαινήν κρηπίδα τῆς ἐλευθερίας, ἧς ἀπολαύετε, ἡμῖν, τοῖς διὰ τὴν στενότητα τῶν ὁρίων τῆς αὐτονομίας Ἑλλάδος περὶ τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Πλάτωνος περιστρεφόμενοις καὶ ἔρωτι τῆς ἐλευθερίας τὰς φρένας κνίζομένοις, διὰ τί, λέγω, ἀπαρνείσθε σήμερον ἡμῖν, ὅσα χθὲς καὶ πρότερον ἐκυροῦτε νυμαχοῦντες ὑπὲρ ἡμῶν; διὰ τί ἀπαρνείσθε ἡμῖν πᾶν αἰσθημα πατριωτισμοῦ, καὶ νευρόσπαστα καὶ ὄντα ἑτεροκίνητα ἀνακηρύττετε ἡμᾶς, οἵτινες ἐπὶ τέσσαρας ὅλους αἰῶνας, θηρίοις συνδικιτῶμενοι, τὸν ἐθνισμὸν ἡμῶν σῶον καὶ ἀλύμαντον διετηρήσαμεν, καὶ βραδευθέντες ἐπὶ τῇ καρτερίᾳ ἡμῶν, αὐτόνομοι ὑπὸ τῶν μεγαλοδόξων Ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης ἀνηγορεύθημεν, ἐπευφημούμενοι τῶν γενναιοφρόνων λαῶν ὅλης τῆς Εὐρώπης, καὶ διασαλπίζοντων τότε ὅσα εἶπεν ἐσχάτως ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀοίδιμος ἐκεῖνος Αὐτοκράτωρ, *il est impossible de ne pas s'intéresser vivement à un peuple attaché à sa religion*· οὐχὶ πάντως δυσμενεῖς ἡμῖν ἐξ εὐεργετῶν κατέστητε· διὸ καὶ παραμυθούμεθα λέγοντες

*Δεῖδρα δ' οὐκ ἐθέλει πάσαις ἐτέων περιόδοις
Ἄρθος εὐώδες φέρειν . . .*

Καὶ, ὅτε μυριάδες Ῥώστων ἐφόρμησαν κατὰ τῶν Τούρκων, ἀπεδύθησαν οἱ Ἡπειρώται, καὶ οἱ Θεσσαλοὶ εἰς νέον ἀγῶνα εἰπόντες, τὸν καιρὸν εἶναι τῇν καὶ τὰς χεῖρας τείναντες, τοὺς ἀδελφοὺς ἐκ τῶν ὁμόρων ἐπαρχιῶν ἐπεσπῶντο, καὶ ἐκ θυμῶν καὶ

βοήρᾳ καὶ θαλάσσης καὶ ἰώας συνέρρευσαν ἐκεῖ οἱ ὁμόδοχοι καὶ ὁμόγλωσσοι. Οἱ δὲ κατὰ τὴν Εὐρώπην Ἕλληνες ἔπεμψαν αὐτοῖς ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ χρήματα, τροφάς, πολεμεφόδια.

Δυστυχῶς ἐματαιώθησαν αἱ ἐλπίδες τοῦ Πανελληνίου δι' ἄλλειψιν σχεδίου καὶ κεντρὶ ἥς ἀρχῆς καὶ πειθαρχίας, ἐν ἐνὶ λόγῳ διὰ τὴν πρὸ εἰκασαετίας διάλυσιν τοῦ συνδέσμου τῆς ἀγάπης, ἣν πρὸ τούτου ἀνεμόχλευεν ἐπιτηδεῖως καὶ ἐπιδεΐως ἡ μεγάλη Ἐκκλησία διὰ τῶν τριῶν Ἀρχιμηδεῶν μοχλῶν, οὓς ἀνωτέρω ἱστέρησα.

Ἐκ τῆς σκιαγραφίας ταύτης ἐξάγεται, ὅτι ὁ σύνδεσμος τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης διέσωσεν ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα ἀπὸ παντοίων καὶ ποικίλων περιστάσεων, καὶ ὅτι, διαλυθέντος παρ' ἡμῖν τοῦ συνδέσμου τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, εἰσέβαλεν ἡ μισαδελφία καὶ ἔτεκε τὴν ἰδιοτέλειαν, τὴν ἀρπαγὴν, τὴν ἀδικίαν, τὴν ἀστοργίαν. Ἐκ τῆς σκιαγραφίας ταύτης ἐξάγεται, ὅτι ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη παιδαγωγήσασα μετέφερεν εἰς Πελοπόννησον κατὰ τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα Χατζῆ Χρίστους καὶ Βάτσους καὶ Βοϊνέσλους, καὶ ὁ ἀγὼν εὐωδόθη τῆς δὲ ἀδελφικῆς ἀγάπης ὀλιγορηθείσης, ἐνεφώλευσε παρ' ἡμῖν ἡ ἰδιοτέλεια, ἡ ἀρπαγὴ, ἡ ἀδικία, ἡ ἀστοργία, καὶ τὸ κατὰ τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν κίνημα ἐματαιώθη. «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν· ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ» ὁ δὲ μὴ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τίνι μένει; καὶ τίς ἐν αὐτῷ;

Διὰ ταῦτα οἱ συγκροτοῦντες σήμερον τὸ ὑπουργεῖον ἀντεπολιτεύοντο ἐκ συστήματος πρὸς ἅπαντα τὰ ὑπουργεῖα ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τῆς ἀντιβασιλείας μέχρι τῆς 16 Μαΐου 1854· διότι ἔτλεπον οἱ φιλοπάτριδες οὗτοι τὴν ἐκ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης ἐνότητα καταστραφεῖσαν, καὶ ἐπομένως τὴν μεγάλην ἰδέαν φυγαδευομένην· διότι ἔτλεπον οἱ ὀξύκερδεῖς οὗτοι τὴν μισαδελφίαν εἰσάγουσαν ἐν τῇ πολιτείᾳ τὴν αἰσχροὴν ἰδιοτέλειαν, τὴν βορβορώδη ἀρπαγὴν, τὴν βδελυρὰν ἀδικίαν, τὴν ἄχαριν ἀστοργίαν καὶ τὴν ληστείαν γυμνῇ τῇ κεφαλῇ περιφερομένην, ἐπομένως τὰς προσδοκίας τοῦ Πανελληνίου ματαιουμένας· ὅθεν καὶ ἀναθεαίνοντες τὰς ὑπουργικὰς βαθμίδας βλοσυρὸν ἀπειδὸν πρὸς τὸ παρελθόν, καὶ στεντορεία τῇ φωνῇ ἐκ παραπτωμάτων σύστημα ἀπεκάλεσαν αὐτὸ, καὶ ἅμα τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν πεπλημμελημένων πανδήμως ὑπέσχοντο. τὸ Δημοσθένειον ἐκείνο ἐπιφωνοῦντες· «οὐδὲν ἐστὶν ὄφελος πόλεως ἥτις μὴ νεῦρα ἐπὶ τοὺς ἀδικούντας ἔχῃ· οὐδὲ πολιτείας ἐν ἣ συγγνώμη καὶ παραγγελία τῶν νόμων μείζον ἰσχύει.»

Πᾶσα ὑπόσχεσις παράγει δικαίωμα πρὸς ἀπαίτησιν. . . .

Ἐγραψον τῇ 16 Μαΐου 1855, ἡμέρα ἐπετείας τῆς καταλύσεως τοῦ ἐκ παραπτωμάτων συστήματος.

Γ. Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ.

ΙΝΔΙΚΑ.

—ο—

Ἡ Ἰνδικὴ εἶναι πλήρης ἐρεπίων καὶ παρὰ τῆς ὄχθας τῶν ποταμῶν, καὶ εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων, καὶ εἰς τὰς ἀπεράντους πεδιάδας, παντοῦ βλέπεις παλάτια, ναοὺς, φρούρια, καὶ ἄλλα πολυάρθρα ἔχνη παρελθόντος πολιτισμοῦ. Καὶ τὰ μὲν παλάτια κεῖνται σιωπηλὰ ὑπὸ τὴν σκιὰν προαιωνίων δένδρων, ἀναπολοῦντα, οὕτως εἰπεῖν, τὰς λαμπροτάτας καὶ πολυτελεῖς ἐκεῖ/ας εὐρυτάς αἰτίνες ἀπεθανάτισαν τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ἀνατολικῶν δυναστειῶν· οἱ δὲ ναοί, ἔρημοι βραχμάνων, ἀκούουσι τὴν ἀπαισίαν φωνὴν τῶν κοράκων οἵτινες κάθηνται ἐπὶ ἀπνηχαιωμένων κιόνων, ἢ κρύπτονται ὑπὸ ἐτοιμορρόπους στοάς· καὶ τὰ φρούρια, ὅπου συνηθροίζοντο ἄλλοτε στρατοὶ ἀναρίθμητοι, καὶ ἐντὸς τῶν ὁποίων μαραίνεται σήμερον ὁ γόνος Ἰνδικῆς τινος δυναστείας, μέλλων ν' ἀποθάνῃ αἰχμάλωτος ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῶν οἰκοδομῶν ἃς ἀνήγειρον οἱ πατέρες του, μόλις φυλάσσονται ὑπὸ μισθωτῶν τινων τῆς Ἀγγλίας. Τὸ θέαμα βεβαίως εἶναι θλιβερόν· καὶ ὅμως ὅταν ὁ ἥλιος τῶν Ἰνδιῶν, διασχίζων τὰ περιφλεγῆ νέφη τοῦ οὐρανοῦ ἐκτοξεύει τὰς ἀκτῖνάς του ἐπὶ τῶν ἀρχαίων μινಾರೆδων, καὶ διὰ τῆς λάμψεώς του ἀναπληροῖ τὰ ἐξαφανισθέντα χρυσώματα τῶν θόλων, νομίζεις ὅτι πάντα ἐκεῖνα τὰ μνημεῖα ἀνίστανται, ὅτι ῥάβδος μαγικὴ ἀνεγείρει τὴν λαμπρότητα ἄλλου αἰῶνος, καὶ ὅτι ἡ Ἰνδία ἀναγεννᾶται, ποτὲ μὲν ἐπιδεικνύουσα τοὺς γυμνοσοφιστὰς αὐτῆς, ποτὲ δὲ τὸν μουσουλμανικὸν πολιτισμὸν τῆς.

Ἐν τοσούτῳ οἱ Ἀγγλοὶ δὲν προλαμβάνουσι τὴν καταστροφὴν· τί πρὸς αὐτοὺς οἱ πλήρεις εἰδώλων ναοί, καὶ τὰ κενὰ βασιλέων παλάτια; σωρὸς λίθων, ἐρείπια ἀνωφελῆ, κατέχοντα εἰς μάτην μεγίστην ἔκτασιν γῆς, ἥτις ἄλλως καλλιεργουμένη, θὰ ἐπέφερε ζάχαριν καὶ ἰσάτιν, καὶ τόσα ἄλλα προϊόντα καλὰ κτήσας διὰ τὸ βρετανικὸν ταμεῖον. Ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Ἰνδικῆς, οἱ Ἀγγλοὶ ἐδαπάνησαν μυριάδας λιρῶν εἰς κατασκευὴν τῶν φρουρίων τῆς Καλκούτας καὶ τῆς Μαδράτης, εἰς διατήρησιν πολυάρθρου στρατοῦ, εἰς ὑπερόγκους μισθοὺς τῶν ἀξιωματικῶν, ἀλλ' εἰς τὴν διατήρησιν καὶ τὴν ἐπισκευὴν τῶν Ἰνδικῶν μνημείων οὐδὲ λεπτὸν ἀφιέρωσαν. Δὲν πράττουσι καὶ ὡς οἱ φιλόγυροι, οἵτινες φροντίζουν νὰ φυλάξωσιν ὅ,τι ἔχουσιν.

Ἡ Ἰνδικὴ, εἰ καὶ κατακτηθεῖσα πρὸ τόσων ἐτῶν ὑπὸ Εὐρωπαϊκῆς δυνάμεως, οὐδὲν ὅμως ὠφελήθη ἀλλάξασα κύριον. Οἱ Μουσουλμάνοι καὶ οἱ Μογγόλοι τοὺς ὁποίους ἡ κατὰ τὰς Ἰνδίας Ἀγγλικὴ Ἑταιρεία καταφρονεῖ ὡς βαρβάρους, εἶχον τοῦλάχιστον προσδέσει νέα μνημεῖα εἰς τὰ τοῦ ἀρχαίου Ἰνδικοῦ πολιτισμοῦ. Ἐπὶ τῆς ἐξουσίας αὐτῶν ἡ τέχνη ἤκμασε, καὶ τὰ ὠραῖα ἔργα ἃτινα σώζονται ἔτι, ἐξαλείφουσι κατὰ μέρος τὰ ἔχνη τοῦ παρ' αὐτῶν γυθέντος αἵματος.